

kb. 2,5 kilométeres sávban most már öt, a 10. sz. első felére keltezhető, nagyrészt gazdag temetőről tudunk. Ez a jelenség a honfoglaló magyarok eddig ismert leggazdagabb, legjelentősebb központjának a körvonalait rajzolja ki, amelyről csak további korszerű feltárások révén nyerhetünk újabb információt.

A lelőhely veszélyeztetett volt. A sírok csekély mélységben (30–50 cm) vannak (a helyiek elmondása szerint már az 1970-es évek elején is kerültek itt elő csontok és vasak, amikor a dombon a TSZ kertészete üzemelt), ráadásul a homokbánya előkészítő munkálatai miatt egy kb. 50×30 méteres felületen letolták a humuszt is. Ezt a területet mindenképp leletmenteni kellett. E munkát 2000. szeptember 11–29. között elvégeztem. Ennek során hat szelvényt nyitottam, összesen 793 m²-nyi felületen. Innen a munkálatok megkezdése előtt géppel elhordattam a homokbányászás során oda deponált földkupacokat. A hat közül öt szelvényt a homokbánya oldalainál jelöltem ki, hogy a lehumuszolt területen lévő sírokat megmentssem, a hatodikat pedig a homokbánya D-i oldalához kapcsolódóan, hogy arról tájékozódjam, folytatódik-e a sírok sora a domb gerince felé.

A feltárások során összesen 24 sír került elő. Leletanyaguk köznépi temetőre vall: a sírokból hegyikristálygyöngy, huzalkarperecek, gyűrűk, sodrott nyakperccel, agyagedények, csiholók, vaskések kerültek elő. A leletanyag összetétele arra utal, hogy a temetőt a 10. század első felében használták, a század második felére jellemző tárgytipusok hiányoznak a mellékletek közül. Úgy tűnik, a temető a karosi vezéri központ szolgáltató népeinek egyik nyughelye volt, használata a központ megszűnésével befejeződött. A temetőt három oldalról (Ny, K, D) sikerült lehatárolni, a temetkezések sora azonban meglepő módon a domb É-i lábánál tovább folytatódik. Ez is igazolja azt a korábban másutt megfigyelt jelenséget, hogy a 10. században egy szárazabb időjárási periódus volt, s olyan helyekre is temetkeztek, amelyek korábban és később is vízjárta területnek számítottak. Meglepő módon a domb gerincén nem voltak temetkezések, ottani próbaszelvényünk, valamint a domb egész felületét átvágó, munkagéppel meghúzott kutatóárkunk üresnek bizonyult. Ennek oka az lehet, hogy a domb nagy részének talaja kötött barna erdőtalaj, csupán az É-i végében van egy homoklencse. A sírok kivétel nélkül ez utóbbi területére estek.

RÉVÉSZ LÁSZLÓ

32. Boldogkőváralja, Péchy-kúria (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kú

A falu nyugati szélén, a főút melletti hosszanti telken (Kossuth u. 83.) áll a Péchy-család kúriája. Az épületen 1998-ban végzett műemléki vizsgálat megállapította a jelenlegi tér- és alaprajzi elrendezés többszöri építési periódusait, a kúria építéstörténetét.

A boldogkőváraljai uradalmat a kincstártól 1753-ban Pécsújfalusi Péchy Gábor sárosi adminisztrátor vette

meg, aki 1768-ra már felépítette Boldogkőváralján a napjainkban Zichy-Péchynek ismert kastélyát. Feltételezésünk szerint ebben az időszakban egy másik – a fent említettél lényegesen szerényebb – kúria is felépült a faluban. Az L alakú, földszintes, valamint kváderfalas épület utcára párhuzamos főszárnyában a fogadóteret, a nappalit, továbbá a hálósobát alakították ki. A rá merőleges udvari szárnyban az árnyékszék, a konyha és egy, feltehetően raktározás céljára használt helyiség került kialakításra. A tereket körbefutó horonnyal díszített kőkeretes, aránylag kisméretű ablakok világították meg. Az épületbe a bejárást a déli főszárny középső terének udvari falában nyíló ajtó biztosította. A konyhába ugyancsak az udvar felől, egy külön ajtón át lehetett belépni. A homlokzatok vakolatából semmi nem maradt ránk, a belső oldalfalakat fehérre meszelték. A szobák járófelületét valószínűleg (fa)padlóval boríthatták. Az épületet feltehetően nyeregtetővel fedték.

A 18. század végén a kúriát átépítették. Ennek során a meglévő L alakú épület déli főszárnyának keleti oldalához egy további, szintén L alakban kapcsolódó szárnyat építettek. A két épületet kosáríves fiókos dongaboltozattal fedett kapualjjal kapcsolták össze. Az új szárnyak tereibe úgyszintén az udvari falban kialakított ajtón át lehetett belépni. Az ily módon meghosszabbított déli főszárny homlokzataira egységes vakolatot hordtak fel. A vakolatot bekarcolásos technikával készült – magas lábazatról indított fejezetes oszlopokkal és széles főpárkánnyal befejezett – architektúrával díszítették. Az oszlopok által határolt tükrökben keskeny ablakokat alakítottak ki. Az optikai hatást a bekarcolt architektónikus elemeken megjelenő, egymástól csupán árnyalatokban eltérő fehér színezés tette teljessé.

Nem vitás, hogy az új szárnyakban kialakított – a régi épületben lévőkkel megegyező – funkciók (mint például a fogadóteret, a háló, a nappali, az árnyékszék) két, egymástól független család lakhatását biztosították. Nincs kétségünk afelől, hogy az első, de a második épület is inkább megfelelt az uradalmat irányító személy és családjának lakóhelyéül, mint az akkoriban jelentős birtokokkal rendelkező, az arisztokráciával is rokonságba keveredő Péchyek igényeinek.

A kúriát a 20. század 30-as éveiben a tulajdonosok (Zichy-Meskó család) bérlés útján kocsmaként hasznosították. 1947-ben az épületet államosították és a helyi termelőszövetkezet tulajdonába került. 1980-ban már három részre osztották az ingatlant. Ettől kezdve rohamos pusztulásnak indult az épület, hogy majd az 1990-es évek közepére a teljes megsemmisülés szélére sodródjék.

A kúria udvari szárnyak által közrefogott udvarán 2000-ben végeztünk régészeti kutatást. Megállapítottuk, hogy az észak felé emelkedő udvar 18. századi járószintje a jelenleginél valamivel mélyebben, úgy 25–30 cm-re húzódott. Feltehetően mindig is problémát jelenthetett az észak felől lezúduló, a K-Ny tájolású déli szárny udvari falát teljes hosszában áztató esővíz. Ennek elveze-

tésére alakították ki a 19. sz. második felében, vagy a 20. sz. elején az elfalazott kapualj alatt átvezető, É-D irányú csatornát. Feltártuk a 18. század közepén, vagy második felében megépült kutat, valamint a nyugati szárny 1945 után épült udvari árnyékszékéhez tartozó derítőt.

JUAN CABELLO – SIMON ZOLTÁN

33. Bölcske, Hadai-hegy 2.

(Tolna megye) Kö

Az 1997. május 7-i légi fotón a 2. számú földvár környékén még egy nagyobb, árokra utaló csík látszott. Ugyanez látható a régi katonai légi fotókon is. Ez az árok az ártérhez ÉNy felől csatlakozó völgyre támaszkodik.

2000 tavaszán az egész terület szántás volt. Sajnos, nagyon száraz a talaj és nemrég boronálták. Ezért ezen a részen, az árok által védett területen most nem találtam leleteket. Az árok nyoma a felszínen igen gyengén, sötét csíkként mutatkozik.

A Hadai-hegy 2. számú földvár területén, amit már felmértünk, szintén friss a társcsászás. Itt néhány hamus folt látszik, és elég ritkásan fordulnak elő cserepek, kevés állatcsont.

A Hadai-hegy 2. sz. (a kinyúló földvár) alatt, a domb aljában, az ártérből kb. 1 méterrel kiemelkedő dombon, a szántásban 13–15. századi cserepeket találtam. A lelőhely kiterjedése kb. 150×50 m. Több hamus folt is látszik. Kevés az állatcsont.

MIKLÓS ZSUZSA

34. Budakeszi, Zsidó temető

(Pest megye) Kö

2000. május 17-én fent nevezett lelőhelyen két, egyenként 85 cm széles, egymástól 230 cm-re épített falat találtunk.

A falak fehér mészkőből épültek, a köveket téglaporos habarcsba rakták.

E középkori falak maradványait egy kábelárokban találtuk meg.

SIKLÓSI GYULA

35. Budapest, I. Csónak utca 1–3.

Kö

2000. december 11–16. között a teljes feltárást megelőző támfal-megerősítés helyszínén, a terület DNy-i részén előzetes régészeti feltárást végeztünk egy 14×4 m-es területen, a tervező által engedélyezett, eredeti felszíntől számított 80 cm mélységig, melynek elsődleges célja az Aranybástya Ny-i falszakaszának felderítése volt. A török bástya erősen roncsolt és megerősített falán kívül két kis középkori falrész, újkori falak, betonfelületek, és egy újkori betoncsatorna került elő.

Konzulens: Magyar Károly. Munkatárs: Viemann Zsolt geodéta.

TÓTH ANIKÓ

36. Budapest, I. Hess András tér 3.

Á, Kk

A Várnegyedben a Fővárosi Vízművek Rt. az előregedett vízvezetékek cseréjét végezte. Ezen a helyszínen a vezeték új nyomvonalra került, így megelőző feltárássra volt szükség.

Ennek során kiderült, hogy a kijelölt nyomvonal D-i szélén egy korábbi, közműterképeken nem szereplő, használaton kívüli vezeték húzódik. Ez a vezeték 130 cm mélységben helyezkedett el, az alatta lévő 13. századi réteget és az őshumuszt a sziklafelszínig kibontottuk. Az árok É-i sávjában lehetőségünk nyílt a bolygatatlan jelenségek megfigyelésére. Közvetlenül a mai útréteg alatt középkori faltető és 15. századi lejárt útréteg került elő (ez részben ráfedett a faltetőre). A fal egy kisebb épület D-i zárófala, a DNy-i és DK-i sarkokat is megfigyelhettük. A kis épület nem illeszkedik a középkori utcarendhez, az ezen a területen már korábban megfigyelt, telekosztás előtti 13. századi település része. Fala belül vakolt volt. DNy-i falsarkába egy későbbi falat húztak, ez ráfed a vakolásra is. Az épülettől K-re szintén egy későbbi fal csonkját találtuk. Az épület kapcsolatát és sztratigráfiáját a „Vörös Sün házzal” nem sikerült tisztáznunk, mert a járdán nem végezhattünk rábontást.

Az épülettől K-re többször megújított, agyagba rakott köves, 13. századi útrétegeket találtunk. Az árok K-i végében egy egészen a sziklafelszínig leásott török kori hulladékgödört bontottunk ki.

KOVÁCS ESZTER

37. Budapest, I. Kapisztrán tér,

Mária Magdolna (volt helyőrségi) templom

Kk

A helyreállított háromhajós templom déli oldalának nyugati felén folytattunk 2000 szeptemberében és októberében régészeti kutatásokat. Ezen a területen korábban még nem volt feltárással. A háromhajós templom D-i zárófala és a D-i oldalkápolna D-i zárófala mellett húzott szelvényekből kiderült, hogy a torony D-i oldalkápolnájának zárófala és a DK-i és DNy-i külső támpillére egyidőben épült. A barokk templom D-i zárófala nyugaton a déli oldalkápolna DK-i külső támpillérenek K-i oldaláig tart. A torony D-i és É-i támpillérenek K-i oldalán jól látható a gótikus falív maradványainak lenyomata.

Az ásás során 25 sírt tártunk fel. A 18. sír medencéjénél két fémkarika került napvilágra, a többi sír melléklet nélküli volt. A sírok nagyobb része keletelt volt, de találtunk É-D tájolásút is. A 8. sírt elvágta a D-i oldalkápolna D-i zárófala, a 20. sírt pedig a barokk templom D-i zárófala. A sírok mellett még szórványosan szürkére és fehérre égetett, mindennapi használatú középkori kerámia és kevés fémtöredék került napvilágra. Meg kell említeni a két, már a helyőrségi templomhoz tartozó emléktáblát, melyek egyike ép volt, és felirata szerint a 8. Császári és királyi huszárezred elesett hőseinek emlékére állították.

BENCZE ZOLTÁN